

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-3-2>

УДК 502.131:330.34

JEL O12, O13, Q28, Q29, R58

В. С. Загорський

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН

України, директор Львівського регіонального інституту

державного управління Національної академії державного

управління при Президентові України, м. Львів

e-mail: director_bridu@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3260-3271>

ПОТЕНЦІАЛ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Проаналізовано підходи до визначення суті концепції сталого розвитку, подано визначення сталого розвитку на основі використання цивілізаційного підходу в термінах «виклик», «відгук». Запропоновано вважати розвиток сталим, якщо він забезпечує спроможність суспільства сформувати адекватні «відгуки» на «виклики», які виникають у процесі цивілізаційного розвитку. Акцентовано увагу на необхідності переходу від економічної до еколого-економічної системи. Запропоновано вважати сталим розвитком еколого-економічної системи розвиток, який в її межах об'єднує в одне ціле екологічні, економічні і соціальні аспекти життєдіяльності суспільства. Обґрунтовано необхідність формування потенціалу сталого розвитку для досягнення цілей сталого розвитку як сукупність різних видів ресурсів та інших чинників, необхідних для досягнення конкретних цілей сталого розвитку. На основі аналізу підходів до трактування поняття «потенціал» розроблено методологічні основи формування потенціалу сталого розвитку еколого-економічних систем.

***Ключові слова:** потенціал, еколого-економічна система, розвиток, сталий розвиток, еколого-економічний потенціал.*

Zahorsky V. Potential for sustainable development of the ecological and economic system

Approaches to defining the essence of the concept of sustainable development are analyzed; the definition of sustainable development in terms of "challenge", "response" basing on the provisions of the civilizational approach is suggested. The paper suggests considering the development to be sustainable if it provides the ability for society to form adequate "responses" to the "challenges" that arise in the process of civilizational development. Emphasis is placed on the necessity, in the context of the concept of sustainable development, of the transition from economic to ecological-economic system (hereinafter EES). Sustainable development of the EES is a development that combines the environmental, economic and social aspects of society. The necessity of forming sustainable development potential to achieve sustainable development goals as a set of different types of resources and other factors needed to achieve specific sustainable development goals is substantiated. At the same time, the continuity of the development is achieved without the quantitative growth of many traditional economic parameters and, above all, further continuous population growth, extensive economic growth and anthropogenic pressure on the biosphere. Based on the analysis of approaches to interpreting the concept of "potential", the methodological bases for forming the potential for sustainable development of ecological and economic systems are developed. The relationship between system resources and the potential of the ecological and economic system is studied. Ecological and economic potential is considered as a result of synergetic interaction of potentials of the main subsystems: ecological, social and industrial. This potential identifies opportunities for the development of a particular ecological and economic system to achieve the goals of sustainable development of the ecological and economic system as a whole and its main subsystems.

***Keywords:** potential, ecological and economic system, development, sustainable development, ecological and economic potential.*

Постановка проблеми. У резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) «Перетворення нашого світу: Порядок денний в сфері сталого розвитку на період до 2030 року», прийнятій 25.09.2015 р., зазначається необхідність формування відповідних ресурсів розвитку для досягнення цілей сталого розвитку на період до 2030 р. На основі наявних ресурсів має бути сформований потенціал сталого розвитку шляхом запровадження раціональних моделей споживання і виробництва, раціонального використання природних і соціальних ресурсів і вжиття невідкладних заходів унаслідок зміни клімату для того, щоб планета могла забезпечувати задоволення потреб сучасного та майбутніх поколінь, створення можливостей для кожної людини реалізувати свій потенціал в умовах

соціальної гідності та рівності, в безпечному природному довіллі [1].

Визначення поняття «потенціал сталого розвитку» подано в Національній доповіді «Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів»: потенціал сталого розвитку – це економічна категорія, що є результатом взаємодії пріоритетних на певному етапі суспільно-економічних відносин людини з природою, не лише явних, а й прихованих, проте здатних відбутися, а також є основою, реальною рушійною силою (речовинно-енергетичною) сталого розвитку, що характеризується системою показників, які відображають не лише наявні ресурси, але й їхні потенціальні резерви та технології, які можуть бути використані за певних умов та можливостей [2].

Закриваючи Всесвітню конференцію з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.), М. Стронг наголошував на необхідності переходу цивілізації від сучасної моделі економічної до еколого-економічної системи (ЕЕС). У цьому контексті актуальною постає проблема формування і реалізації потенціалу сталого розвитку ЕЕС.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика визначення сутності поняття «потенціал», управління процесами його формування перебуває в центрі досліджень провідних учених. У працях сучасних вітчизняних учених О. Балацького [3], М. Хвесика, І. Бистрякова, Д. Клинового [4], В. Кравціва, І. Колодійчук [5], О. Алімова [6], В. Яценко [7], Б. Данилишина, С. Дорогунцова, В. Міщенко [8] та інших запропоновано підходи для визначення складових потенціалу розвитку, шляхи його формування, розглянуто різні концепції потенціалу: ресурсна, майнова, ринково зорієнтована тощо. Однак у більшості праць є розбіжності у визначенні самого поняття потенціалу, його сутності, складу та співвідношення з іншими категоріями. Також недостатньо досліджено проблеми формування потенціалу саме сталого розвитку та специфіку методології досліджень проблем розвитку в контексті досягнення цілей сталого розвитку до 2030 р. Все це зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою статті є аналіз і узагальнення підходів до визначення потенціалу соціально-економічних систем, розроблення методологічних основ формування потенціалу сталого розвитку ЕЕС.

Основні результати дослідження. Упродовж усього часу формування методології економічної науки пропонувалось немало концепцій соціально-економічного розвитку. На початку ХХІ ст. жваві дискусії викликає Концепція сталого розвитку, основою якої є матеріали Міжнародної конференції ООН із навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.). Відповідно до рішень конференції, канонічне визначення сталого розвитку (від англ. – *sustainable development*) є таким: це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу спроможність наступних поколінь задовольняти свої потреби. Серед українських дослідників вже досить тривалий період часу відбувається дискусія про правильність перекладу на українську мову англійського терміна «*sustainable development*» – сьогодні існує майже 100 трактувань цього англійського терміна. В україномовній науковій літературі найчастіше використовуються такі трактування: сталий, стійкий, гармонійний тощо. Водночас головну увагу приділяють прикметнику «*sustainable*», вважаючи, що сам термін «*development*» (розвиток) не в змозі передати суті концепції сталого розвитку. Тому важливим завданням у дослідженні проблем сталого розвитку є обґрунтування зв'язку класичного визначення поняття «розвиток» з поняттям «сталий розвиток».

Загальноприйняте визначення поняття «розвиток» звучить так: розвиток – це незворотна, спрямована,

закономірна зміна матерії і свідомості, їх універсальна властивість; у результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта – його складу або структури [9]. На нашу думку, у цьому визначенні є такі важливі для сталого розвитку характеристики, як незворотність, спрямованість, закономірність. Саме ці чинники є основою концепції сталого розвитку. Водночас необхідно зазначити, що дискусійність терміна «сталий розвиток» обумовлена також труднощами визначення потреб майбутніх поколінь. Якщо є всі підстави вважати незмінність базових потреб людини як біологічної істоти, то інші соціально-економічні потреби можуть у майбутньому досить суттєво змінюватись. Існує досить обґрунтована думка, що майбутнє неможливо передбачити, прогнозувати, не можна планувати, програмувати, проектувати і винаходити тощо. Н. Кондратьєв стверджував, що план розвитку суспільства без усякого передбачення є недовірливим. Але тільки плани майбутнього розвитку потрібно пов'язувати не з минулим знанням, а з програмами реалізації цільової заданості, оскільки прогнозувати віддалене майбутнє неможливо – віддалене майбутнє потрібно знати. Тобто: «Прогнозувати майбутнє можна тільки з майбутнього» [10]. Тому саме неоднозначність майбутнього є основою активних дискусій щодо сутності концепції сталого розвитку.

На нашу думку, певною мірою можна уникнути неоднозначності трактування сутності сталого розвитку, якщо використати підхід А. Тойнбі до дослідження процесів цивілізаційного розвитку. Згідно з А. Тойнбі, історичний розвиток відбувається за схемою «виклик – відгук». Алгоритм «виклик – відгук» – це механізм розвитку цивілізації, коли суспільство у стані спокою отримує творчий імпульс – виклик, що призводить до консолідації та формування адекватної цивілізаційної відповіді («відгуку»). Перші внутрішні чинники алгоритму «виклик – відгук» пов'язані з розгортанням цивілізації у часі, зі зміною фаз життєвого циклу, поглиненням іншою цивілізацією, сходженням з історичної арени. Серед зовнішніх факторів необхідно назвати зміну природно-екологічного середовища, потужні стихійні лиха та екологічні катастрофи, масштабні воєнні конфлікти, світові релігії та ідеологічні течії, які радикально трансформують духовне життя цивілізації. Концепція «виклик – відповідь» охоплює весь життєвий шлях локальної цивілізації – від народження до загибелі, що яскраво проілюстровано А. Тойнбі та його послідовниками [11-13]. У цьому контексті, майбутнє цивілізації буде залежати від спроможності суспільства сформувати на основі існуючого потенціалу адекватний «відгук» – якщо відповідь буде сформована, то розвиток продовжиться. Визначення сталого розвитку в термінах «виклик» і «відгук» можна подати так: розвиток є сталим, якщо на будь-який «виклик» суспільство спроможне сформувати адекватний відгук на основі існуючого цивілізаційного потенціалу.

Відомо, що соціально-економічний розвиток будь-якого об'єкта можливий лише за наявності потенціалу розвитку, який в умовах сприятливого внутрішнього й

зовнішнього середовища реалізується найбільш повно. Як і у разі дослідження будь-якої проблеми, досліджуючи потенціал сталого розвитку, передусім визначимось із об'єктом дослідження. Об'єктом дослідження ми вибираємо ЕЕС, оскільки саме перехід від економічної до ЕЕС є в основі проблеми переходу на принципи сталого розвитку. Припускаємо, що саме потенціал ЕЕС забезпечує сталий розвиток як системи загалом, так і головних її підсистем.

Систему ми будемо трактувати як обумовлену у просторі і часі сукупність спеціалізованих компонентів, що перебувають у певних взаємозв'язках і об'єднані для досягнення конкретної мети. Системне об'єднання окремих компонентів забезпечує появу нових властивостей, які не зводяться до простого сумування властивостей окремих компонентів [14]. ЕЕС структурно можна представити як єдність трьох підсистем – екологічної, виробничої і соціальної, які завжди взаємопов'язані та взаємозалежні. *Екологічна* підсистема (екологія) – природна складова навколишнього середовища, система абіотичних і біотичних факторів, що безпосередньо впливають на людину, її господарську діяльність у межах певної території. *Соціальна* підсистема (соціум) – сукупність групи людей, об'єднаних певними відносинами, зумовленими історично мінливими способами виробництва матеріальних і духовних благ, спільною територією проживання. *Виробнича* підсистема (виробництво) – комплекс засобів обробки речовини, енергії та інформації для виробництва заданої продукції на певній території [15].

Сталість розвитку має забезпечуватись такими умовами [16]:

- визначені цілі функціонування ЕЕС узгоджуються з природними законами;
- природні ресурси, необхідні для розвитку, використовуються так, що і майбутні покоління не мають відчувати їх дефіцит;
- розвиток не супроводжується різкими перепадами функціонування виробничої, соціальної і екологічної підсистем;
- дотримуються прийняті обмеження, національне та міжнародне право, особливо в частині дотримання екологічних нормативів і законів розвитку біосфери.

Функціонування ЕЕС базується на наявності відповідного потенціалу, спроможного забезпечити визначені цілі сталого розвитку. Надалі потенціал ЕЕС будемо трактувати як еколого-економічний потенціал (далі – ЕЕП), який є результатом синергетичної взаємодії потенціалів головних підсистем ЕЕС: екологічного, виробничого й соціального.

Перш ніж визначитись із поняттями «еколого-економічний потенціал» і «потенціал сталого розвитку ЕЕС», дослідимо існуючі підходи до визначення сутності поняття «потенціал». У сучасній економічній науці поняття «потенціал» не має однозначного трактування, що обумовлено передусім його широким використанням у різних сферах науки і практики. Термін «потенціал» у своєму

етимологічному значенні походить від латинського слова та означає «приховані можливості», які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю. Поза прив'язкою до конкретної сфери потенціал можна розглядати як здатність матерії переходити від можливості до реальності, з одного стану в інший (наприклад, від старого до нового) [17]. В Економічній енциклопедії вказується, що потенціал – це наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використати для досягнення визначеної мети [18].

Про різноманіття у трактуванні потенціалу свідчать наведені нижче думки різних авторів. У роботі [19] потенціал визначається як засоби, запаси та джерела, що є у наявності та можуть бути використані для досягнення певної мети, вирішення деякого завдання, а також можливості окремої особи, суспільства та держави в певній галузі. Тлумачний словник української мови термін «потенціал» трактує як «... приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов» [20]. А. Самоукіна стверджує, що «потенціал» характеризується сукупністю ресурсів [21], Р. Белоусов розглядає потенціал як певні здібності [22]. В. Беломестнов намагається обґрунтувати ідею про те, що потенціал – це сукупність можливостей [23]. Однак поняття «можливість», «здатність» і «ресурс» розкривають лише окремі аспекти сутності та змісту категорії «потенціал», і жодне з них не можна ототожнювати з аналізованим феноменом. Одні вчені потенціал ототожнюють із можливостями, другі – зі здібностями, треті – з ресурсами.

В. Руденко та М. Ігнатенко дослідили існуючі підходи до визначення сутності поняття потенціалу: у 42% випадків використання цього терміна означає сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів, засобів і цінностей; у 16% – потужність виробництва, фондів, багатств, ресурсів (економічна, природна, регіону); 8% – можливість продуктивних сил досягти певного ефекту; 5% – потенціал природних ресурсів, розвитку господарства; 11% – продуктивність, ефект природних багатств [24]. Виконаний аналіз засвідчує, що більшість дослідників визначає потенціал як сукупну продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва та предметів споживання, виражену в їх суспільній споживчій вартості [25].

На основі виконаного аналізу зміст поняття «потенціал» можна визначити так: потенціал – це органічна єдність, цілісність внутрішніх елементів і сил, матеріально-духовних систем, що створює необхідні передумови і умови для самозбереження і забезпечення саморозвитку на основі реалізації можливостей, здібностей і використання наявних ресурсів. Отже, зміст категорії «потенціал» тією чи іншою мірою можна ототожнювати зі змістом понять «можливість», «здатність», «ресурси», які відображають різні його аспекти [26].

Вказуючи на значення потенціалу на рівні підприємства, І. Ансофф зазначав, що «потенціал для досягнення цілей організації в майбутньому є одним з

кінцевих продуктів стратегічного управління. Стосовно фірми цей потенціал полягає з боку «входу» – у фінансових, сировинних і людських ресурсах, інформації; а з боку «виходу» – виробленої продукції і послугах, випробуваних з погляду на потенційну прибутковість; з набору правил соціальної поведінки, дотримання яких дозволяє організації постійно добиватися своїх цілей» [27].

Потенціал характеризується двома рівнями: досягнутим (або наявним) і перспективним, і ця категорія ширша, ніж просто ресурси, резерви або виробнича потужність – це макроекономічна категорія [28]. Р. Берлінг зазначає, що поняття «потенціал» характеризує можливості як реальні, конкретні, фіксовані, сформовані в процесі будь-якої економічної діяльності, однак на сьогодні нереальні через будь-які причини, проте вони можуть бути такими, що є в готовій і реальній формі [29].

Сам по собі потенціал, без визначення мети його використання, існувати не може, оскільки, формуючи будь-який потенціал, завжди мають на увазі те, для чого, власне, потрібні ресурси й можливості, а саме – для досягнення певного кінцевого результату. Як зазначає М. Гудзь, потенціал визначається з позиції очікуваного результату, тому не існує однозначного його трактування, однозначного змістовного наповнення відповідно до різних об'єктів дослідження [30].

У цьому контексті цілком природним є поняття «потенціал сталого розвитку ЕЕС» – функціонування і розвиток можливі лише за наявності деякого потенціалу. Потенціал розвитку ЕЕС відіграє важливу роль у вирішенні конкретних технічних, економічних і соціальних завдань. Але сам по собі сучасний потенціал розвитку не може гарантувати досягнення реального ефекту від науково-технічної діяльності, який залежить від зовнішніх факторів, які є поза сферою функціонування ЕЕС.

Потенціал розвитку ЕЕС характеризує можливості розвитку конкретної системи за наявності відповідних системних ресурсів, особливості існуючої та перспективної структури виробництва, географічного положення, з погляду на підвищення якості життя населення. Він є сукупністю різних видів ресурсів, необхідних для функціонування ЕЕС і її підсистем, на якій формується сукупність можливостей ЕЕС щодо досягнення конкретних цілей.

На основі визначених цілей сталого розвитку формується ЕЕП, який є сукупністю різних видів ресурсів, необхідних для функціонування ЕЕС і його підсистем, на базі чого формується сукупність можливостей ЕЕС для досягнення конкретних цілей. Системними ресурсами ЕЕС називатимемо ресурси, які забезпечують функціонування системи загалом і окремих її підсистем. Це, зокрема, технічні ресурси, технологічні ресурси, людські ресурси, просторові ресурси, організаційно-структурні ресурси управління, інформаційні ресурси, фінансові ресурси та природні ресурси. Системні ресурси мають багатопланове спрямування, що пов'язано з тим, що функціонування кожної з підсистем ЕЕС має своє специфічне спрямування. Наявність відповідних меті

функціонування ресурсів є важливою умовою нормального функціонування ЕЕС.

Для досягнення цілей сталого розвитку важливими є стратегічні ресурси ЕЕС – ресурси, які дозволяють функціонувати ЕЕС у нормальному режимі впродовж тривалого періоду часу. Загалом, для ЕЕП характерна різноманітність конкретних форм прояву, що обумовлено специфікою його змісту у різних носіїв цієї властивості. Розробляючи системну модель визначення потенціалу конкретної ЕЕС, її головних підсистем для застосування до дослідження соціально-економічного потенціалу регіону, необхідно враховувати такі основні аспекти аналізу в межах системного підходу [31; 32]:

- елементний аспект – виявлення складу потенціалу; види потенціалів; диференційовані характеристики потенціалів; спільність і потужність потенціалів;
- функціональний аспект – встановлення і взаємодія між потенціалами, виявлення функцій потенціалів у системі територіального розвитку; порівняння функцій для визначення подібностей і відмінностей; виявлення функціональної структури територіального потенціалу;
- інтегративний аспект – з'ясування протиріч у системі потенціалів, шляхів і способів вирішення знайдених протиріч; визначення ієрархії потенціалів залежно від значущості для сталого розвитку координаційних зв'язків системи потенціалів із зовнішнього щодо території середовища; визначення тісноти цих зв'язків.

Використовуючи підхід Н. Реймерса до визначення поняття «екологічний потенціал», подамо визначення поняття «системний потенціал ЕЕС» як [33]:

- спроможність кожної підсистеми ЕЕС забезпечувати нормальне функціонування окремих підсистем і ЕЕС загалом;
- наявність відповідних природних ресурсів, природних умов і екологічних послуг, які забезпечують життєдіяльність людини як біологічної істоти, так і як компонента соціальної підсистеми ЕЕС;
- наявність адекватних технологій, які дозволяють використання виробничою підсистемою відповідних ресурсів для досягнення цілей функціонування виробничої підсистеми.

Носіями потенціалу сталого розвитку є підсистеми ЕЕС. Потенціал характеризує стан кожної підсистеми з погляду на можливості здійснювати свої функції у межах ЕЕС. Потенціал кожної підсистеми ЕЕС має свої особливості, які тією чи іншою мірою сприяють досягненню цілей функціонування ЕЕС. Взаємозв'язок, взаємодія структурних елементів ЕЕП – необхідна умова забезпечення його системної цілісності, оскільки тільки узгодженість у функціонуванні дає змогу досягти нових якостей, що не є характерними для елементів до початку їх взаємодії. Системний потенціал ЕЕС враховує

природно-ресурсний, до якого належать екологічний, інфраструктурний, інвестиційний, інформаційний, суспільний, виробничо-технологічний, ринковий та управлінський потенціали.

Системний потенціал ЕЕС є функцією потенціалів його складових підсистем – виробничої, соціальної і екологічної, що обумовлює необхідність виявлення, аналізу та оцінювання його складових [34].

Екологічна підсистема ЕЕС характеризується *екологічним потенціалом*. М. Голубець визначив його як сукупність речовинно-енергетичних ресурсів і властивостей екосистем, що забезпечують її максимально можливі структурно-функціональні параметри (енергетичні, організаційні, біогеохімічні, середовищні) та корисні функції (захисні, продукційні, рекреаційні, редуційні, ресурсні, естетичні), які може використовувати людина [35]. Виробнича підсистема є носієм *виробничого потенціалу* як важливого елементу ЕЕП. Виробничий потенціал – це система взаємопов'язаних елементів, які виконують різні функції у процесі забезпечення випуску продукції та досягнення інших цілей сталого розвитку ЕЕС. Йому притаманні всі риси, властиві будь-якій системі: цілісність; цілеспрямованість; складність; взаємозамінність, альтернативність його елементів; взаємозв'язок, взаємодія елементів виробничого потенціалу; інноваційна сприйнятливості тощо [36]. Виробничий потенціал – реальний обсяг продукції, яка може бути вироблена за повного використання ресурсів [37].

Трактування суті виробничого потенціалу є досить неоднозначним в економічній науці. Приміром, Д. Шевченко розглядає виробничий потенціал як «сукупність виробничих ресурсів, які об'єднані в процесі виробництва та мають певні потенційні можливості в сфері виробництва матеріальних благ та послуг» [38]. О. Федонін і співавтори – як «сукупність ресурсів, навичок і можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу щодо виробництва товарів, здійснення послуг, отримання максимального доходу і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства» [39]. Н. Краснокутська – як можливості системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів [40].

Використовуючи існуючі підходи до визначення поняття потенціалу, подамо визначення потенціалу виробничої підсистеми ЕЕС так: потенціал виробничої підсистеми ЕЕС – це здатність виробничих суб'єктів здійснювати виробничо-економічну діяльність, виробляти продукцію, товари, послуги, задовольняти попит населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва та споживання [41].

Визначальним фактором забезпечення сталого розвитку ЕЕС є *соціальний потенціал*. Як наукова категорія поняття «соціальний потенціал» не має однозначного трактування. М. Белорусова трактує соціальний потенціал як систему елементів, що безпосередньо визначають соціальну активність населення цього регіону та можливості здобуття населенням регіону соціально значущих результатів у

різних сферах суспільного буття, а також як безпосередній потенціал людини – її здоров'я і довголіття, освіта, професіоналізм, духовно-етичні якості; умови для розвитку та реалізації потенціалу (зокрема матеріальна база і кадри, технології соціальної сфери; синергетична діяльність людини, окремої групи та всього співтовариства в суспільстві, що оновлюється) [42].

Складовими соціального потенціалу є демографічний, трудовий, освітній інтелектуальний, культурний тощо. Базовим для соціального потенціалу є демографічний, який характеризується загальною чисельністю населення, його віко-статевою структурою, рівнем освіти, показниками народжуваності і смертності. Виокремлення цієї складової обумовлено потребою формування відповідних механізмів використання потенціалів розвитку молодого покоління для досягнення цілей довготривалого розвитку.

З позицій взаємовпливу виробничої і екологічної підсистем Н. Реймерс подає визначення поняття еколого-економічного потенціалу в глобальному та регіональному масштабах. У глобальному масштабі – це максимально допустима величина антропогенного навантаження на всю самоорганізовану сукупність природних систем, яка не призводить до незворотного руйнування структури цієї сукупності, до значних збоїв у виявленні системних законів і різкого погіршення динамічних характеристик систем. У такий спосіб забезпечується робоча надійність природних систем на локальному, регіональному та глобальному рівнях. У регіональному аспекті – це антропогенне навантаження на територію, що не зумовлює збільшення зворотного негативного впливу природних систем на господарський розвиток, а також не погіршує стан здоров'я населення [43].

Внутрішня структура будь-якого потенціалу для усіх видів однакова: потенціал існуючий, потенціал, що використовується, резерв, надлишок і потенціал розвитку. Водночас потенціал не існує без носія, який теж має свою структуру за функціями окремих функціональних і часткових елементів. Структура носія залежить від виду діяльності та галузевих особливостей.

Для сталого розвитку ЕЕС важливим є потенціал стійкості, який будемо розглядати як здатність системи чи її підсистем забезпечувати стале функціонування, задовольняючи потреби суспільства без втрати внутрішньої стійкості і порушення стійкості системи загалом. Потенціал стійкості обумовлює необхідність спрямованості пріоритетів розвитку в бік соціальних факторів для підвищення рівня і якості життя соціуму в межах ЕЕС, досягнення цілей сталого розвитку, використовуючи весь комплекс соціально-економічних показників. Потенціал ЕЕС є поняттям відносним, воно має сенс, коли чітко визначено мету та технологічні інструменти для її досягнення. Тому загальний потенціал ЕЕС розглядаємо як поєднання внутрішніх і зовнішніх (ринкових) можливостей для досягнення поставлених цілей. Він відіграє важливу роль у виконанні поставлених завдань переходу на принципи сталого розвитку, вирішенні конкретних технічних,

економічних і соціальних завдань. Водночас необхідно зазначити, що сам по собі потенціал розвитку може бути реалізований за сприятливих внутрішніх і зовнішніх умов.

Потенціал ЕЕС можна поділити на три складові:

- експлуатований потенціал, тобто використовується в конкретний період часу частина можливостей ЕЕС;
- інвестиційний потенціал, який може і має бути задіяний для досягнення певних цілей і включає всі можливі напрями інвестицій в умовах оптимальної діяльності головних підсистем і ЕЕС загалом;
- резервний потенціал, тобто невживана в конкретний період часу і в найближчому майбутньому частина потенціалу ЕЕС.

Висновки. Отже, досягнення цілей сталого розвитку можливе лише за наявності відповідного потенціалу розвитку. Стратегічним завданням сталого розвитку має стати спроможність соціуму сформувати адекватний «відгук» на «виклики», які виникають у процесі цивілізаційного розвитку. Використання моделі ЕЕС, структурними елементами якої є екологічна, соціальна та виробнича підсистема, дає змогу розробляти ефективні методи формування ЕЕП переходу соціально-економічного розвитку на принципи сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний в сфері сталого розвитку на період до 2030 року. Резолюція, прийнята в рамках 70-ї сесії Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року. *UNDP Ukraine*: сайт. URL: https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGr eports/Agenda2030_UA.pdf
2. *Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів*: національна доповідь / ред.: Е. М. Лібанова, М. А. Хвесик. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
3. *Экономический потенциал административных и производственных систем*: монографія / ред. О. Ф. Балацкий. Сумы: Университетская книга, 2006. 972 с.
4. Хвесик М. А., Бистряков І. К., Клиновий Д. В. Євроінтеграційний концепт забезпечення сталого просторового розвитку України. *Регіональна економіка*. 2018. № 4. С. 5-16.
5. Кравців В. С., Колодійчук І. А. Методологічні особливості розробки регіональних стратегій розвитку. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2004. Вип. 1. С. 138-142.
6. Алимов О. М., Лицур І. М., Микитенко В. В. та ін. *Потенціал сталого розвитку України на шляху реалізації інтеграційного вибору держави*: монографія. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 520 с.
7. Яценко В. М. Методологічні основи стратегічного прогнозування розвитку економічного потенціалу АПК України. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2010. Вип. 26. Ч. II. С. 3-7.
8. Данилишин Б. М., Дорогунцов С. І., Міщенко В. С. та ін. *Природо-ресурсний потенціал сталого розвитку України*. Київ: РВПС України НАН України, 1999. 716 с.
9. *Советский энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия, 1989. 1632 с.
10. Кондратьев Н. Д.: Кризиси и прогнозы в свете теории длинных волн. Взгляд из современности / ред.: Л. И. Гринин, А. В. Коротаев, В. М. Бондаренко. Москва: Учитель, 2017. 384 с.
11. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії: скорочена версія томів I-VI Д. Ч. Сомервелла. Т. 1. Київ: Основи, 1995. 614 с.
12. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії: скорочена версія томів I-VI Д. Ч. Сомервелла. Т. 2. Київ: Основи, 1995. 406 с.
13. Брило М. Концепція «Виклик – Відповідь» як основа цивілізаційної мобільності. *Вісник Донецького національного університету. Серія Б: Гуманітарні науки*. 2014. Вип. 1/2. С. 397-403.
14. Борщук Є. М. *Основи стійкого розвитку еколого-економічних систем*: монографія. Львів: Растр-7, 2007. 436 с.
15. Загорський В. С., Борщук Є. М. *Системний аналіз концепції сталого розвитку*: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 256 с.
16. Загорський В. С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
17. Кравченко С. И. Исследование сущности инновационного потенциала. *Научные труды Донецького национального технического университета. Серия: Экономическая*. 2003. Вып. 68. С. 88-96.
18. *Економічна енциклопедія*: у 3 томах. Т. 3 / відп. ред. С. В. Мочерний. Київ: Академія, 2002. 952 с.
19. *Гене́за ринкової економіки: Терміни, поняття, персоналії*: навч. словник-довідник / наук. ред.: Г. І. Башнянин, В. С. Іфтемічук. 2-ге вид., випр. і доп. Львів: Магнолія, 2006. 688 с.
20. Глумачний словник української мови. *Mova.info*: сайт. 2020. URL: <http://www.mova.info/Page.aspx?l1=62>
21. Самоукин А. И. О содержании понятия «потенциал общества». *Методология статистического изучения социально-экономического потенциала*: сб. статей. Москва: Экономика, 1986. С. 5-12.
22. Белоусов Р. А. *Рост экономического потенциала*. Москва: Экономика, 2001. 261 с.
23. Беломестнов В. Г. Проблемы управления экономическим потенциалом социально-экономических систем. *Проблемы современной экономики*. 2005. № 1/2(13/14). С. 195-201.
24. Игнатенко Н. Г., Руденко В. П. Природно-ресурсный потенциал территории. Географический анализ и синтез. Львов: Вища школа, 1986. 164 с.

25. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. Львів: Світ, 1993. 240 с.

26. Файзуллин Т. Ф. Определение сущности и содержания социального потенциала региона. Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2015. № 6(56). Ч. I. С. 191-194.

27. Ансофф И. *Стратегическое управление* / сокр. пер. с англ.; науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. Москва: Экономика, 1989. 519 с.

28. Величко О. В. Сутність економічного потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9(171). С. 15-20.

29. Берлінг Р. З. Еколого-економічний потенціал підприємства, його суть та значення у виробничо-господарській діяльності підприємства. *Репозитарій Національного університету «Львівська політехніка»*: сайт. 2011.

URL: http://195.22.112.37/bitstream/ntb/13426/1/007_Ekologo-ekonom%D1%96chnij_33_38_714.pdf

30. Гудзь М. В. Потенціал приморської курортно-рекреаційної території: стан і перспективи використання: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 352 с.

31. Шаховская Л. С., Попкова Е. Г., Гущина Е. Г. и др. *Теория и методология исследования социально-экономического потенциала Волгограда*: монография. Волгоград: РПК «Политехник», 2002. 166 с.

32. Виноградова К. О., Ломовцева О. А. Сущность и структура потенциала развития региона. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 3. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=9620>

33. Реймерс Н. Ф. *Природопользование*: словарь-справочник. Москва: Мысль, 1990. 637 с.

34. Мостенець О. В., Черчик Л. М. Теоретичні основи формування конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва: зб. наук. пр. 2014. № 34(1077). С. 199-206.

35. Голубець М. А. *Екосистемологія*. Львів: Поллі, 2000. 316 с.

36. Могилевский В. Д. *Методология систем: вербальный подход*. Москва: Экономика, 1999. 251 с.

37. *Економічна енциклопедія*: у 3 томах. Т. 1. / відп. ред. С. В. Мочерний. Київ: Академія, 2000. 864 с.

38. Шевченко Д. К. *Проблемы эффективности использования экономического потенциала*. Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1984. 156 с.

39. Федонін О. С. Рєпіна І. М., Олексюк О. І. *Потенціал підприємства: формування та оцінка*: навч.-метод. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 261 с.

40. Краснокутська Н. С. *Потенціал підприємства: формування та оцінка*: навч. посіб. Харків: ХДУХТ, 2004. 287 с.

41. Черчик Л. М. Проблеми та перспективи ресурсного забезпечення рекреаційного підприємництва. *Галицький економічний вісник*. 2002. № 4. С. 115-119.

42. Белорусова М. А. Оценка использования социального потенциала региона. *Економіка і організація управління*. 2010. № 1(7). С. 163-168.

43. Реймерс Н. Ф. *Экология: теория, законы, правила, принципы и гипотезы*. Москва: Россия Молодая, 1994. 366 с.

References

1. Peretvorennya nashoho svitu: Poryadok dennyy v sferi staloho rozvytku na period do 2030 roku. Rezolyutsiya, pryynyata v ramkakh 70-yi sesiyi Heneral'noyu Asambleyeyu 25 veresnya 2015 roku [Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted at the 70th session of the General Assembly on 25 September 2015] (2015). *UNDP Ukraine*: Website. Retrieved from https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGr_eports/Agenda2030_UA.pdf [in Ukrainian].

2. Libanova, E. M., & Khvesyuk, M. A. (Eds.) (2014). *Sotsial'no-ekonomichnyy potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yiyi rehioniv* [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions]: National report. Kyiv: SI «Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine». [in Ukrainian].

3. Balatskiy, O. F. (Ed.) (2006). *Ekonomicheskyy potentsial administrativnykh i proizvodstvennykh sistem* [Economic potential of administrative and production systems]. Sumy: University book. [in Russian].

4. Khvesyuk, M. A., Bystryakov, I. K., & Klynovyy, D. V. (2018). *Yevrointehratsiynyy kontsept zabezpechennya staloho prostorovoho rozvytku Ukrainy* [European integration concept of sustainable spatial development of Ukraine]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 4, 5-16. [in Ukrainian].

5. Kravtsiv, V. S., & Kolodiychuk, I. A. (2004). *Metodolohichni osoblyvosti rozrobky rehional'nykh stratehiy rozvytku* [Methodological features of development of regional development strategies]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu KNTEU – Scientific Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute KNTEU*, 1, 138-142. [in Ukrainian].

6. Alymov, O. M., Lytsur I. M., & Mykytenko, V. V., et al. (2014). *Potentsial staloho rozvytku Ukrainy na shlyakhu realizatsiyi intehratsiynoho vyboru derzhavy* [The potential of sustainable development of Ukraine on the way to the implementation of the integration choice of the state]. Kyiv: Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

7. Yatsenko, V. M. (2010). *Metodolohichni osnovy stratehichnoho prohnozuvannya rozvytku ekonomichnoho potentsialu APK Ukrainy* [Methodological bases of strategic forecasting of development of economic potential of agro-industrial complex of Ukraine]. In *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky [Proceedings of the Cherkasy State Technological University. Series Economics]*: Vol. 26:II (pp. 3-7). [in Ukrainian].

8. Danylyshyn, B. M., Dorohuntsov, S. I., & Mishchenko, V. S., et al. (1999). *Pryrodo-resursnyy potentsial staloho rozvytku Ukrainy [Natural resource potential of sustainable development of Ukraine]*. Kyiv: Council for the Study of the Productive Forces of Ukraine. [in Ukrainian].
9. Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar' [Soviet encyclopedic dictionary] (1989). Moscow: Soviet Encyclopedia. [in Russian].
10. Grinin, L. I., Korotayev, A. V., & Bondarenko, V. M. (Eds.) (2017). Kondratiev N. D.: Krizisy i prognozy v svete teorii dlinnykh voln. Vzgl'yad iz sovremennosti [Kondratiev N. D.: Crises and forecasts in the light of the theory of long waves. A look from modern times]. Moscow: Teacher. [in Russian].
11. Toynbee, A. J. (1995). Doslidzhennya istoriyi: skorochena versiya tomiv I-VI D. Ch. Somervella [History research: an abridged version of volumes I-VI by D. C. Somerwell]: Vol. 1. Kyiv: Fundamentals. [in Ukrainian].
12. Toynbee, A. J. (1995). Doslidzhennya istoriyi: skorochena versiya tomiv I-VI D. Ch. Somervella [History research: an abridged version of volumes I-VI by D. C. Somerwell]: Vol. 2. Kyiv: Fundamentals. [in Ukrainian].
13. Brylo, M. (2014). Kontsepsiya «Vykyk – Vidpovid'» yak osnova tsyvilizatsiynoyi mobil'nosti [The concept of «Challenge – Response» as the basis of civilizational mobility]. *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu. Seriya B: Humanitarni nauky – Bulletin of Donetsk National University. Series B: Humanities*, 1/2, 397-403. [in Ukrainian].
14. Borshchuk, Ye. M. (2007). Osnovy stiykoho rozvytku ekoloho-ekonomichnykh system [Fundamentals of sustainable development of ecological and economic systems]. Lviv: Rastr-7. [in Ukrainian].
15. Zahorskiy, V. S., & Borshchuk, Ye. M. (2010). *Systemnyy analiz kontsepsiyi staloho rozvytku [System analysis of the concept of sustainable development]*. Lviv: Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine. [in Ukrainian].
16. Zahorskiy, V. S. (2018). Kontseptual'ni osnovy formuvannya systemy upravlinnya stalym rozvytkom ekoloho-ekonomichnykh system [Conceptual bases of formation of management system of sustainable development of ecological and economic systems]. Lviv: Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine [in Ukrainian].
17. Kravchenko, S. I. (2003). Issledovaniye sushchnosti innovatsionnogo potentsiala [Research of the essence of innovative potential]. In *Nauchnyye trudy Donetskogo natsional'nogo tekhnicheskogo universiteta. Seriya: Ekonomicheskaya [Scientific works of Donetsk National Technical University. Series: Economic]*: Vol. 68 (pp. 88-96). [in Russian].
18. Mochernyy, S. V. (Ed.) (2002). *Ekonomichna entsyklopediya [Economic encyclopedia]*: in 3 vols. Vol. 3. Kyiv: Academy. [in Ukrainian].
19. Bashnyanyn, H. I., & Iftemichuk, V. S. (2006). *Geneza rynkovoyi ekonomiky: Terminy, ponyattya, personaliyi [Genesis of market economy: Terms, concepts, personalities]*: Educational dictionary-reference book. 2nd ed., ed. and ext. Lviv: Magnolia. [in Ukrainian].
20. Tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy [Explanatory dictionary of the Ukrainian language] (2020). *Mova.info*: Website. Retrieved from <http://www.mova.info/Page.aspx?l1=62> [in Ukrainian].
21. Samoukin, A. I. (1986). O sodержanii ponyatiya «potentsial obshchestva» [On the content of the concept «potential of society»]. In *Metodologiya statisticheskogo izucheniya sotsial'no-ekonomicheskogo potentsiala [Methodology for the statistical study of socio-economic potential]*: Collection of articles. Moscow: Economy. [in Russian].
22. Belousov, R. A. (2001). Rost ekonomicheskogo potentsiala [Growth of economic potential]. Moscow: Economy. [in Russian].
23. Belomestnov, V. G. (2005). Problemy upravleniya ekonomicheskimi potentsialom sotsial'no-ekonomicheskikh sistem [Problems of managing the economic potential of socio-economic systems]. *Problemy sovremennoy ekonomiki – Problems of the modern economy*, 1/2(13/14), 195-201. [in Russian].
24. Ignatenko, N. G., & Rudenko, V. P. (1986). Prirodno-resursnyy potentsial territorii. Geograficheskiy analiz i sintez [Natural resource potential of the territory. Geographic analysis and synthesis]. Lviv: Higher School. [in Russian].
25. Rudenko, V. P. (1993). Heohrafiya pryrodno-resursnoho potentsialu Ukrainy [Geography of natural resource potential of Ukraine]. Lviv: World. [in Ukrainian].
26. Fayzullin, T. F. (2015). Opredeleniye sushchnosti i sodержaniya sotsial'nogo potentsiala regiona [Determination of the essence and content of the social potential of the region]. *Istoricheskiye, filosofskiy, politicheskoye i yuridicheskoye nauki, kul'turologiya i iskusstvovedeniye. Voprosy teorii i praktiki – Historical, philosophical, political and legal sciences, cultural studies and art history. Problems of theory and practice*, 6(56):1, 191-194. [in Russian].
27. Ansoff, I. (1989). *Strategicheskoye upravleniye [Strategic management]*. Moscow: Economy. [in Russian].
28. Velychko, O. V. (2015). Sutnist' ekonomichnoho potentsialu pidpryyemstva [The essence of the economic potential of the enterprise]. *Aktual'ni problemy ekonomiky – Actual problems of economy*, 9(171), 15-20. [in Ukrainian].
29. Berlinh, R. Z. (2011). Ekoloho-ekonomichnyy potentsial pidpryyemstva, yoho sut' ta znachennya u vyrobnycho-hospodars'kiy diyal'nosti pidpryyemstva [Ecological and economic potential of the enterprise, its essence and significance in the production and economic activity of the enterprise]. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*: Website. Retrieved from http://195.22.112.37/bitstream/ntb/13426/1/007_Ekologo-ekonom%D1%96chnij_33_38_714.pdf [in Ukrainian].
30. Gudz, M. V. (2010). Potentsial prymors'koyi kurortno-rekreatsiynoyi terytoriyi: stan i perspektyvy vykorystannya [Potential of the seaside resort and recreational area: condition and prospects of use]. Donetsk: South-East. [in Ukrainian].

31. Shakhovskaya, L. S., Popkova, Ye. G., & Gushchina, Ye. G., et al. (2002). *Teoriya i metodologiya issledovaniya sotsial'no-ekonomicheskogo potentsiala Volgograda* [Theory and methodology of researching the socio-economic potential of Volgograd]. Volgograd: RPK «Polytechnic». [in Russian].
32. Vynogradova, K. O., & Lomovtseva, O. A. (2013). Sushchnost' i struktura potentsiala razvitiya regiona [The essence and structure of the development potential of the region]. *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya – Modern problems of science and education*, 3. Retrieved from <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=9620> [in Russian].
33. Reymers, N. F. (1990). *Prirodopol'zovaniye [Nature management]*: Dictionary-reference. Moscow: Thought. [in Russian].
34. Mostenets, O. V., & Cherchyk, L. M. (2014). Teoretychni osnovy formuvannya konkurentnoho potentsialu rekreatsinyoi systemy rehionu [Theoretical bases of formation of competitive potential of recreational system of the region]. In *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «KhPI». Seriya: Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva [Bulletin of the National Technical University «KhPI». Series: Technical progress and production efficiency]*: Vol. 34(1077) (pp. 199-206). [in Ukrainian].
35. Holubets, M. A. (2000). *Ekosystemolohiya [Ecosystemology]*. Lviv: Polli. [in Ukrainian].
36. Mogilevskiy, V. D. (1999). Metodologiya sistem: verbal'nyy podkhod [Systems Methodology: Verbal Approach]. Moscow: Economy. [in Russian].
37. Mochernyy, S. V. (Ed.) (2000). *Ekonomichna entsyklopediya [Economic encyclopedia]*: in 3 vols. Vol. 1. Kyiv: Academy. [in Ukrainian].
38. Shevchenko, D. K. (1984). Problemy effektivnosti ispol'zovaniya ekonomicheskogo potentsiala [Problems of efficient use of economic potential]. Vladivostok: Publishing House of the Far Eastern University. [in Russian].
39. Fedonin, O. S., Ryepina, I. M., & Oleksyuk, O. I. (2005). *Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka [Enterprise potential: formation and evaluation]*: Educational and methodical manual. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
40. Krasnokutska, N. S. (2004). *Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka [Enterprise potential: formation and evaluation]*: Manual. Kharkiv: Kharkiv State University of Food Technology and Trade. [in Ukrainian].
41. Cherchyk, L. M. (2002). Problemy ta perspektyvy resursnoho zabezpechennya rekreatsinyoho pidpryyemnytstva [Problems and prospects of resource provision of recreational entrepreneurship]. *Halyts'kyy ekonomichnyy visnyk – Galician economic bulletin*, 4, 115-119. [in Ukrainian].
42. Belorusova, M. A. (2010). Otsenka ispol'zovaniya sotsial'nogo potentsiala regiona [Assessment of the use of the social potential of the region]. *Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya – Economics and organization of management*, 1(7), 163-168. [in Russian].
43. Reymers, N. F. (1994). *Ekologiya: teoriya, zakony, pravila, printsipy i gipotezy [Ecology: theory, laws, rules, principles and hypotheses]*. Moscow: Russia Young. [in Russian].

Надійшло 15.08.2020 р.

Scientific-practical journal "REGIONAL ECONOMY"

Scientific-practical journal "Regional economy" is a specialized scientific-practical publication, which highlights such theoretical and applied issues: the formation and implementation of state regional policy in Ukraine, the problems of socio-economic life of the regions, territorial development, environmental management and ecological security, social policy, cross-border cooperation, rural development, investment and innovation policy, Finance and banking.

Journal "Regional economy" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 7.10.2015 №1021).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2012.

The journal's website: www.re.gov.ua